

Jouni Eerola, arkistoapulainen
Suomen Jazz & Pop Arkisto

Digiwiki-seminaari 12.3.2009

Noin 180 digitoinnista ja pitkäaikaissäilytyksestä kiinnostunutta henkilöä oli koontunut Kiasma-teatteriin torstaina 12.3.2009 Digiwiki-seminaariin. Päivän puhujina toimivat Minna Karvonen (opetusministeriö), Janne Mäkelä (JAPA), Edwin Klijn (Koninklijke Bibliotheek – Nationale bibliotheek van Nederland), Jukka Kukkonen (Uusi Suomi), Mikko Kuutti (KAVA) ja Sakari Pietarila (KOTUS). Seminaaria ja sen päättäneitä paneelikeskustelua isännöi Perttu Rastas Kuvataiteen keskusarkistosta. Paneelikeskustelussa digitoinnista ja pitkäaikaissäilytyksen haasteista keskustelivat Pirje Mykkänen (Kuvataiteen keskusarkisto), Jessica Parland-von Essen (Svenska Litteratursällskapet i Finland), Klaus Riederer (KAR) ja Toni Suutari (KOTUS). Tilaisuuden järjesti Digiwikiä ylläpitävä Digifoorumi.

Seminaarin avaus

Seminaarin avauspuheessa Minna Karvonen korosti kulttuuriperinnön digitoinnin tärkeyttä. Tulevaisuudessa digitoimaton materiaali jää väistämättä syrjään; mikäli aineisto ei ole helposti yleisön saatavana, ei sitä käytännössä ole olemassa. Vain kulttuuriperinnön laadukas digitointi varmistaa aineiston pitkäaikaissäilyttämisen ja sen saatavuuden jälkipolville.

Janne Mäkelä esitteli Digiwiki-sivustoa ja sitä koordinoivaa ohjausryhmää, johon kuuluva Pirje Mykkänen kertoi Digiwikin perustuvan aikaisemmalle Digifoorumi-toiminnalle. Toni Suutari painotti arkistoinnissa pitkäaikaissäilyttämisen ja metatietojen tärkeyttä – teemoja, jotka olivat vahvasti läsnä koko päivän ajan. Mäkelä korosti tiedonjakamisen halun olevan Digiwikin synnyn pohjalla ja muistutti, ettei ilman opetusministeriön rahoitusta ja Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanketta Digiwiki olisi näin hyvässä asemassa.

Edwin Klijn

Hollannin kansalliskirjastosta pääpuhujaksi kutsuttu Edwin Klijn esitteli digitoinnin käytäntöjä ANP:n radiotiedotteiden (<http://anp.kb.nl/>) sekä päivälehtien digitointiprojektien kautta (<http://www.kb.nl/projectdagbladen/>, <http://www.kb.nl/hrd/digi/ddd/index.html>). Klijn kävi seikkaperäisesti läpi projektin toteuttamisen vaiheet aina kuluarviosta ja rahoituksen hankkimisen suunnittelusta projektin päättämiseen sekä tehdystä työstä mahdollisesti saatavaan rahalliseen hyötyyn. Digitoimisen ja projektisuunnittelun kompastuskivet ovat pääosin helpohkosti ratkaistavissa olevia teknisiä ongelmia, joissa auttaa alkuperäismateriaalin – sekä fyysisten esineiden että metatietojen – tunteminen. Uudelleenjulkaisemisessa on otettava huomioon materiaalin tekijänoikeudet sekä esimerkiksi artikkeleiden mahdolliset virheet ja valheet. Klijn oli historiantutkijana vahvasti sitä mieltä, ettei aineistoihin tulisi kohdistaa sensuuria tai edes merkitä osaa aineis-

tosta poikkeus- tai sotatilan alla julkaistuksi materiaaliksi, josta alkuperäinen kustantaja ei ole vastuussa. Oleellista Klijnin mielestä soisi olevan historiallisten tapahtumien dokumentoinnin säilyttäminen, ei historian silottelemine.

Digitoinnin ja arkistoinnin käytännön esimerkit

Jukka Kukkonen esitteli Uuden Suomen kuva-arkiston digitointia massa-aineiston käsittelyn hallinnan kautta. Tehtävänä on arkistoida noin 2,5 miljoonaa kuvaa, mutta valmiudet digitointiin on vain noin 6000 kuvalla vuosittain, minkä vuoksi kuvien digitointi jää toissijaiseksi tehtäväksi. Useat kuvat myös sisältävät paljon toistuvia kuva-aiheita, joten koko kuvakokoelman digitointi ei ole edes järkevää. Tavoitteena on pikemminkin kuvien konservointi ja hakukelpoisen tekstitietokannan luominen.

Mikko Kuutti esitteli KAVAn audiovisuaalisen aineiston tallennusjärjestelmää. Kaikki kymmenen digitaalista televisiokanavaa tallennetaan seitsemänkymmenen teratavun vuosittaisella kasvuvauhdilla. KAVAn haasteena on niin ikään metatietojen tallentaminen useista lähteistä, ei suhteellinen yksioikoinen ohjelmien tallentamisen tekninen toteutus. Vuodenvaihteessa alkaneen täysimittaisesta tallentamisesta saadaan testituloksia kesällä 2009 ja aikaisintaan vuoden 2010 alussa voidaan tarjota yleisölle joitain katselupalveluita määrätyissä toimipisteissä.

Sakari Pietarila esitteli KOTUSin vahalieriöiden digitoimista. Noin 950 herkästi homehtuvan ja palavan materiaalin digitointi edellyttää huolellista puhdistamista ja varovaista käsittelyä. Pelkästään lieriön asettaminen vaikeasti säädettävään digitointilaitteeseen saattaa kestää tunnin. Digitoitua ääntä restauroidaan vielä jälkikäteen. Äänitiedostosta leikataan pois taajuudet, joita lieriö ei kykene toistamaan: kaikki 200–4500 Hz:n ulkopuolella olevat taajuudet. Lieriöiden säilyttämisessä Pietarila korosti varastotilan ilman kosteuden hallintaa sekä lieriökoteloiden ilmanvaihdon tärkeyttä.

Paneelikeskustelu kulttuuriperinnön tallentamisesta

Paneelikeskustelussa paljastui muistiorganisaatioiden työn määrän suuruus: varovaisten arvioiden mukaan Suomessa on pelkästään noin 80 miljoonaa valokuvaa, jotka odottavat digitoimista. Miten työ tulisi tehdä? Kuinka edes lähteä suunnittelemaan tulevia digitointiprojekteja, kysyi Perttu Rastas keskustelun aloittamiseksi. Pirje Mykkänen jatkoi, että digitoitavan materiaalin lisääntymisen lisäksi kasvavat myös laatukriteerit. Joitain aineistoja on jouduttu digitoimaan useampaan kertaan, kun työ ei ole ollut ensimmäisellä kerralla tarpeeksi laadukasta mainitsi Klaus Riederer myöhemmin.

Aineiston eksponentiaalinen kasvu aiheutti toistuvasti kysymyksiä säilyttämisen arvoisesta aineistosta. Jessica Parland-von Essen muistutti arkistoihin päätyvän aineiston olevan loppujen lopuksi sattumanvaraista. Jotkut yksityishenkilöt aloittavat itsenäisesti oman analogisen materiaalin digitoimisen, mutta tarjoavatkin tehtävätaakan tajuttuaan aineiston arkistolle.

Metatietojen keskeisyys tuli esille myös yleisön joukosta. Museot eivät nykyäänkään voi ottaa vastaan esimerkiksi vanhoja kinonegatiiveja, elleivät aiheen kuvailut ole selvillä – merkitykset ovat esineitä tärkeämpiä. Riederer kysyikin kymmeniä tuhansia va-

lokuvia ottaneena yksityisyrittäjänä hieman aikaisemmin onko kaikki tieto tarpeellista säilyttää, ja mainitsi valokuvaajatuttavansa kertoneen, että hänen ottamansa tuhannet kuvituskuvat voisi hävittää, ehkä jopa digitoimattakin. Joka tapauksessa aineistoa museoihin tarjoavien henkilöiden tulisi huolehtia kuvailutiedoista, mutta muistiorganisaatioiden tulisi tarjota perusteelliset ohjeet käyttökelpoisten metatietojen luomiseksi. Nyt tällaisia ohjeita ei ole edes Digiwikissä.

Myös alkuperäisen aineiston digitoinnin jälkeistä kohtaloa mietittiin. Miksi säilyttää analogisia originaaleja, jos kaikki tieto on digitoitu? Kukaan paikalla olijoista ei kuitenkaan ollut valmis tuhoamaan alkuperäistä aineistoa digitoinnin jälkeenkään. Toni Suutari huomioi kuitenkin analogisen aineiston fyysisen käyttöiän päättymisen olevan hyvä raja aineistojen hävittämiseksi, joskin resurssipula voi johtaa myös muunlaisiin linjanveitoin. Resurssipulasta puhuttaessa kulujen minimointi tuli päivän aikana esille vain pari kertaa, jolloin aiheeksi nousi ulkoistaminen ja sen kustannukset. Suutari kertoi ulkoistamisen olleen KOTUSissa toimiva ratkaisu tietyissä projekteissa ja Klijn paljasti aikaisemmin yhden Hollannin kansalliskirjaston projektin yhteydessä tehdyn tarjouspyyntökyselyn suhteelliset hintaerot, jotka olivat hämmästyttävän suuria.

Lopuksi

Digitointi ja digitaalisuus ei ole tulevaisuutta, se on nykyaikaa. Tasapainoilu resurssien sekä alati kehittyvän tekniikan välillä aiheuttaa jatkuvia käytäntöjen muuttamisia. Ongelmat eivät ole yksin vain muistiorganisaatioiden ongelmia. Myös muut ammatinharjoittajat ja yksityishenkilöt ovat teknologisten uudistusten uhreja tai hyötyjiä.

Digiwikillä on oiva mahdollisuus kehittyä autoritääriseksi lähteeksi digitoinnin ja pitkäaikaissäilytyksen alueella sekä ammattilaisten että amatöörien keskuudessa. Klijn paljastikin esityksessään lievän kateutensa Digiwikiä kohtaan. Hollannissa ei vastaavaa avointa erityisosaamissivustoa ole, johon ihmiset voisivat tukeutua etsiessään lahjomatonta tietoa digitoinnista ja pitkäaikaissäilytyksestä. Muistiorganisaatioiden ammattilaisten lisäksi tietoa on järkevää tarjota myös maallikoille. Arkistothan joutuvat tulevaisuudessa ottamaan vastaan aineistoa, jonka elinkaari on täysin digitaalinen: kotitallenteetkin ovat osa säilytettävää kotimaista kulttuuria.

Lue myös Janne Mäkelän Digiwiki-seminaarin loppupuheenvuoron yhteenveto "Helpo ja hyvää digitointia".